

Evaluatie van het stelsel van de dienstencheques voor buurtdiensten en –banen 2007

SAMENVATTING

(gebaseerd op het eindrapport van IDEA Consult¹)

Brussel, 21 mei 2008

¹ Anneleen Peeters, An Van Pelt, Daphné Valsamis, Evaluatie van het stelsel van de dienstencheques voor buurtdiensten en –banen 2007, Eindrapport, Idea Consult, 9 mei 2008 – verder “rapport IDEA Consult 2007” genoemd.

Inhoudsopgave

Deel 1: Het dienstencheque-systeem in 2007	3
1. Evaluatie van het stelsel van de dienstencheques in 2007	4
Deel 2: Thematische analyse	10
1. Verloop van dienstencheque-werknemers	11
1.1. Instroom	11
1.2. Uitstroom	12
2. Uitbreiding van het stelsel van de dienstencheques.....	13
2.1. Uitbreiding naar nieuwe activiteiten	13
2.2. Uitbreiding naar nieuwe klanten.....	13
3. Kostprijs van het stelsel van de dienstencheques	15
3.1. Bruto-kostprijs van het dienstencheque-systeem in 2007.....	15
3.2. Terugverdieneffecten door directe jobcreatie	16
3.3. Terugverdieneffecten door indirecte jobcreatie	17
3.4. Andere terugverdieneffecten.....	18
Deel 3: Toekomstvisie	20
1 Toenemende vraag naar dienstencheques lijkt niet stil te vallen.....	21
2 Belemmeringen aan aanbodkant hinderen verdere groei van het systeem ..	21
3 Toekomst systeem afhankelijk van budgettaire mogelijkheden	22

Deel 1: HET DIENSTENCHEQUE-SYSTEEM IN 2007²

² rapport IDEA Consult 2007, blz. 106 – 111, aangevuld met enkele andere gegevens uit dit rapport.

1. Evaluatie van het stelsel van de dienstencheques in 2007

Tabel 1 vat de evaluatie van het stelsel van de dienstencheques voor het jaar 2007 samen aan de hand van de volgende evaluatietopics:

- Bereik van de maatregel
- Effectiviteit van het systeem (d.w.z. werden de doelstellingen gerealiseerd?)
- Duurzaamheid van de jobs
- Meerwaarde van het systeem

Tabel 1: Overzicht van de verschillende evaluatie-topics met betrekking tot het stelsel van de dienstencheques

Evaluatietopic	Evidentie	Toelichting
1. Bereik		
Ondernemingen	<ul style="list-style-type: none"> • 1.942 erkende ondernemingen in 2007 • 1.720 erkende ondernemingen eind december 2007 • 1.504 actieve ondernemingen • 55,1% zijn private profit ondernemingen, 32,1% privaat non-profit en 12,8% publieke ondernemingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal erkende ondernemingen blijft jaarlijks toenemen met een groeivoet van ongeveer 30%. • Bij 222 ondernemingen werd de erkenning in de loop van 2007 ingetrokken. De reden voor intrekking was in 2/3 van de gevallen inactiviteit gedurende 12 maanden.
Gebruikers	<ul style="list-style-type: none"> • 602.562 ingeschreven gebruikers • 449.626 actieve gebruikers • Het aandeel actieve gebruikers in de totale bevolking bedraagt 5,5% • Een gebruiker bestelt gemiddeld 117 cheques per jaar 	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal ingeschreven gebruikers groeide met 44% in de periode 2006-2007. • Het aantal ingeschreven gebruikers stijgt sneller in Brussel en Wallonië dan in Vlaanderen.
Werknemers	<ul style="list-style-type: none"> • 87.152 werknemers in de loop van 2007 • 61.849 werknemers op het einde van 2007 • 82,6% van de werknemers zijn actief in schoonmaken van de woning en 13,9% in strijken • De erkende ondernemingen kenden een gemiddeld instroompercentage van 44% in 2007 	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal dienstencheque-werknemers groeide met ruim 40% in de loop van 2007. • Het instroompercentage (% nieuwe werknemers op het totaal aantal werknemers) schommelt van 71% bij natuurlijke personen tot 30% bij gemeenten.
Dienstencheques	<ul style="list-style-type: none"> • 49,2 miljoen terugbetaalde cheques 	<ul style="list-style-type: none"> • De terugbetaalde cheques stegen met 53% in de periode 2006-2007
Besluit		
Het stelsel van de dienstencheques kent een groot en nog steeds groeiend bereik zowel naar erkende ondernemingen, gebruikers als werknemers toe.		

2. Effectiviteit		
Creatie van werkgelegenheid	<ul style="list-style-type: none"> • 87.152 werknemers in de loop van 2007 • 47,8 miljoen gepresteerde uren • Minstens 27.335 voltijdse equivalenten op jaarbasis 	<ul style="list-style-type: none"> • De oorspronkelijke doelstelling om 25.000 bijkomende banen te creëren tegen eind 2007 is ruimschoots overschreden. • De gepresteerde uren aangegeven bij RSZ vormen een onderschatting ten gevolge van onvolledige aangiftes van erkende ondernemingen. • 31% van de ondernemingen doet beroep op tijdelijke werkloosheid. Gemiddeld gaat het over 5 (bron enquête) tot 10,5 (bron RVA) dagen per jaar • Het substitutie-effect van reguliere arbeid op het vlak van huishoudelijke hulp door het stelsel van de dienstencheques wordt geschat op 3,3% • Naast de directe jobcreatie levert het stelsel ook indirecte jobs op (omkaderingspersoneel plus vervanging van dienstencheque-werknemers die uit betaald werk komen)
Jobs voor kansengroepen	<ul style="list-style-type: none"> • 46% van de dienstencheque-werknemers was voordien werkloos met een gemiddelde werkloosheidsduur van 3,8 jaar • 39% van de dienstencheque-werknemers is laaggeschoold (maximum diploma lager secundair onderwijs) • 14% van de dienstencheque-werknemers heeft een niet-Belgische nationaliteit en 7% van de Belgen heeft geen Europese etniciteit • 98% van de dienstencheque-werknemers is vrouw • 1 op 3 van de werknemers is alleenstaand of vormt een éénoudergezin 	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn sterke regionale verschillen in het aandeel werknemers dat voordien werkloos was: Wallonië (58%), Vlaanderen (42%) en Brussel (40%) • In Brussel heeft slechts 1 op 4 werknemers de Belgische nationaliteit én een Europese etniciteit • De sterke werkgelegenheids groei in het dienstencheque-stelsel is bijna volledig ingevuld door vrouwen.

<p>Regularisatie van zwartwerk</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 3,1% van de bevroegde werknemers geeft aan in het zwart gewerkt te hebben juist voor de instap in het stelsel van de dienstencheques • Voor 47% van de werknemers is een uitstap uit zwartwerk een belangrijk tot zeer belangrijk motief om in het stelsel van de dienstencheques te werken • Daarnaast is het belangrijkste motief voor instroom in het stelsel het recht hebben op pensioen, ongevallenverzekering, enz. 	<ul style="list-style-type: none"> • De gevoeligheid van dit thema leidt tot een onderschatting van het aandeel zwartwerk dat uit de enquête blijkt. • In de gebruikersenquête van vorig jaar gaf 1 op 10 gebruikers toe beroep te doen op zwartwerk voordat het stelsel van de dienstencheques bestond.
<p>Omzetten van PWA-statuut</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 3.714 PWA'ers schakelden over naar een dienstencheque-job in 2006 of 2007 • 16% van de bevroegde werknemers combineerde werkloosheid en PWA-activiteit juist voor hun instap in het stelsel van de dienstencheques • 20% van de bevroegde werknemers vond het feit dat geen inschrijving in PWA meer mogelijk is een (zeer) belangrijk motief voor instap in het stelsel van de dienstencheques 	<ul style="list-style-type: none"> • Het aandeel dienstencheque-werknemers dat voordien werkloosheid en PWA combineerde daalde van 20% in 2006 naar 16% in 2007. • Sinds 1 maart 2004 is het PWA-stelsel gesloten voor thuishulp voor nieuwe werknemers én voor nieuwe gebruikers.
<p>Besluit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het dienstencheques-systeem is zeer succesvol inzake werkgelegenheidscreatie: de oorspronkelijke doelstelling om 25.000 extra jobs te creëren tegen eind 2007 werd reeds ruimschoots gehaald in 2006. In de loop van 2007 steeg het aantal dienstencheque-jobs verder met 40%. • Het stelsel van de dienstencheques stelt in belangrijke mate kansengroepen aan het werk: (langdurig) werkzoekenden, laaggeschoolden en allochtonen. Aandachtspunt hierbij is dat bijna uitsluitend vrouwelijke werknemers uit de kansengroepen tewerkgesteld worden. • Er is evidentie dat regularisatie van zwartwerk heeft plaatsgevonden via het stelsel van de dienstencheques. In welke mate dit gebeurde kan niet ingeschat worden wegens het ontbreken van nauwkeurige informatie hierover. • De instroom van PWA-werknemers naar het systeem van de dienstencheques is eerder beperkt te noemen en daalt ook ten opzichte van 2006. Hier speelt ook het effect van de werkloosheidsval vervat in het PWA-stelsel. 		

<p>3. Duurzaamheid van de jobs</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ruim 60% van de werknemers kreeg bij aanvang van de tewerkstelling een contract van onbepaalde duur aangeboden • De erkende ondernemingen kenden een gemiddeld uitstroompercentage van 21% in 2007 • Het belangrijkste motief voor uittrede was dat de dienstencheque-job als een tijdelijke job gezien werd (38%), gevolgd door het aanbod van een aantrekkelijkere job (34%) • Bijna 90% van de dienstencheque-werknemers was bij slechts 1 werkgever tewerkgesteld in 2007 • De bevroegde werknemers zijn gemiddeld ongeveer 2,5 jaar werkzaam in het stelsel 	<ul style="list-style-type: none"> • Het aandeel werknemers dat onmiddellijk een contract van onbepaalde duur kreeg varieert van 36% bij interimbedrijven tot 86% bij inschakelingsbedrijven • Het hoogste uitstroompercentage vindt men bij natuurlijke personen (29%), het laagste bij OCMW's (12%) • Het aandeel uitgestroomde werknemers dat zijn dienstencheque-job als tijdelijk beschouwde steeg van 29% naar 38% in 2006-2007. • Transities tussen verschillende dienstencheque-werkgevers waren beperkt in 2007
<p>Besluit Voor de meerderheid van de werknemers biedt het dienstenchequesysteem een duurzame job. Zij starten onmiddellijk met een contract van onbepaalde duur of schakelen na verloop van tijd over van een contract van bepaalde naar onbepaalde duur. Verder is het verloop tussen verschillende dienstencheque-ondernemingen erg laag (slechts 1 op 10 werknemers was in de loop van 2007 tewerkgesteld bij meer dan 1 werkgever). Het verloop in en uit het dienstenchequesysteem daarentegen is wel aanzienlijk, maar deze uitstroom wordt meestal gemotiveerd door het feit dat men de dienstencheque-job als een tijdelijke job zag of dat men een aantrekkelijkere job aangeboden kreeg.</p>		
<p>4. Meerwaarde</p> <p style="text-align: right;">Werknemers</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 84% van de bevroegde werknemers geeft aan dat het een bewuste keuze was om in het stelsel van de dienstencheques te gaan werken • Werknemers zien als belangrijke troeven van het dienstencheque-stelsel dat ze flexibel kunnen werken alsook dichtbij huis werken. Andere belangrijke motieven voor instroom zijn geld verdienen, het vermijden van werkloosheid en het recht op pensioen, ongevallenverzekering etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het stelsel van de dienstencheques zorgt voor de activering van (langdurig) werklozen en inactieven • Het systeem van de dienstencheques wordt door werknemers ook gebruikt om van werk te veranderen (werk-werk transities) • Bij werknemers die voordien een tijdelijk contract hadden (bijv. bepaalde duur) ligt het aandeel waarvan de instap in het dienstencheque-stelsel een bewuste keuze was (72%) lager dan bij werknemers

	<ul style="list-style-type: none"> • 46% van de dienstencheque-werknemers was werkzoekend en 9% niet-beroepsactief voor hun instap in het stelsel van de dienstencheques • 44% van de dienstencheque-werknemers stroomde in vanuit ander betaald werk • Dienstencheque-werknemers werken gemiddeld 24 uur per week, ruim 80% werkt halftijds of meer • 84% van de werknemers is tevreden met het aantal werkuren 	<p>die voordien een vast contract hadden (81%).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Werknemers die uit betaald werk komen en deze die werkzoekend of inactief waren hebben dezelfde motivatie om in het dienstencheque-stelsel te werken • Het gemiddeld aantal werkuren per week daalt lineair met de leeftijd van de werknemers
Gebruikers	<ul style="list-style-type: none"> • Meer dan de helft van de actieve gebruikers is tussen 30 en 50 jaar oud, terwijl hun bevolkingsaandeel minder dan 40% bedraagt. • Een tweede belangrijke leeftijdsgroep zijn 60-plussers: bijna 1 op 3 actieve gebruikers is 60 jaar of ouder. 8% van de actieve gebruikers is zelfs 80 jaar of ouder. • Uit de gebruikersenquête van 2006 bleek dat 7 op 10 gebruikers de huishoudelijke taken vroeger zelf uitvoerde of liet doen door een familielid. Indien het stelsel zou ophouden te bestaan zou slechts 3 op 10 gebruikers de taken opnieuw zelf doen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Deze particulieren tussen 30 en 50 jaar gebruiken dienstencheques om arbeid en gezin makkelijker te combineren. • De oudere gebruikers besteden de huishoudelijke taken vooral uit omdat ze deze taken fysiek niet meer aankunnen. Deze uitbesteding laat hen wellicht ook toe om langer thuis te blijven wonen.
<p>Besluit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het stelsel van de dienstencheques betekent een meerwaarde voor de werknemers. Het systeem zorgt voor de activering van werklozen en inactieven en vormt op deze manier een uitweg uit de werkloosheid en een manier om het inkomen te vergroten. Daarnaast wordt het stelsel ook door werknemers gebruikt om van werk te veranderen (werk-werk transities). De meeste dienstencheque-werknemers kiezen er bewust voor om deeltijds te werken. Andere troeven van het dienstenchequestelsel zijn flexibel werk en dicht bij huis kunnen werken. • Ook gebruikers zien een meerwaarde in het dienstenchequestelsel: het laat hen toe arbeid en gezin beter te combineren of is een noodzakelijke uitbesteding van taken die ze zelf fysiek niet meer aankunnen. 		

Deel 2: THEMATISCHE ANALYSE

1. Verloop van dienstencheque-werknemers³

1.1. Instroom

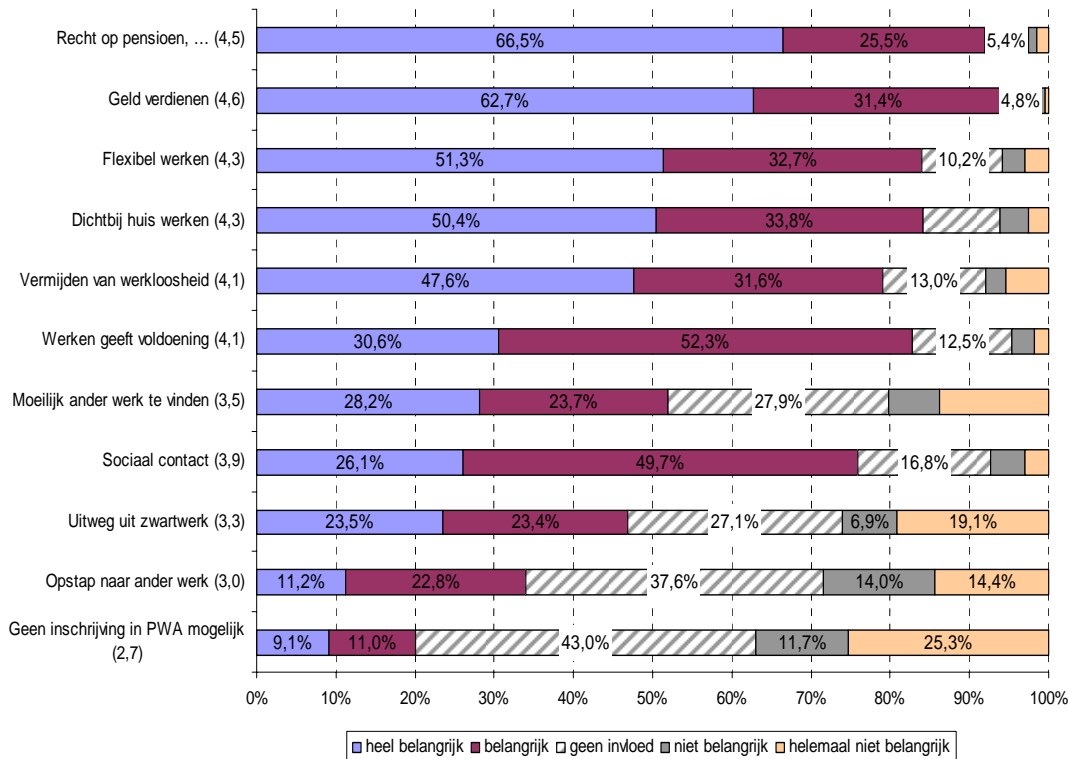
1.1.1. Enkele cijfers

- een groot aandeel dienstencheque-werknemers (43%) komt uit betaald werk en 25% had zelfs een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur
- van de 57% anderen was 46% werkzoekend en 9% niet beroepsactief
- ruim 84% stapt bewust over naar het stelsel van de dienstencheques, ook zij die uit betaald werk komen

1.1.2. Motieven om te werken als dienstencheque-werknemer

In de enquête dienden de werknemers aan te duiden welke motieven al dan niet belangrijk waren in hun beslissing om als dienstencheque-werknemer aan de slag te gaan. Op basis van de resultaten werd een gemiddelde score berekend per motief die gelegen is tussen 5 (heel belangrijk) en 1 (helemaal niet belangrijk). Volgende figuur geeft in aflopende volgorde van belangrijkheid de verdeling van de antwoorden per motief.

Figuur 1: Belang van de motieven om te werken als dienstencheque-werknemer

Bron: IDEA Consult op basis van enquête (2008)

³ rapport IDEA Consult 2007, blz. 63, 67 en 68.

1.2. Uitstroom⁴

- 21% van de werknemers die actief waren in het stelsel van de dienstencheques in 2006 waren niet meer werkzaam in het systeem in 2007
- dit uitstroompercentage is het hoogst bij de jongeren onder de 30 jaar (29%)
- 38% van de uitgestroomde werknemers ziet als belangrijkste motief om uit te treden het feit dat de dienstencheque-job maar als een tijdelijke job wordt gezien
- de werknemers die uitstroonden bleken minder vaak gestart te zijn met een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur en bleken gemiddeld minder uren te hebben gewerkt in het systeem

⁴ rapport IDEA Consult 2007, blz. 75 - 78.

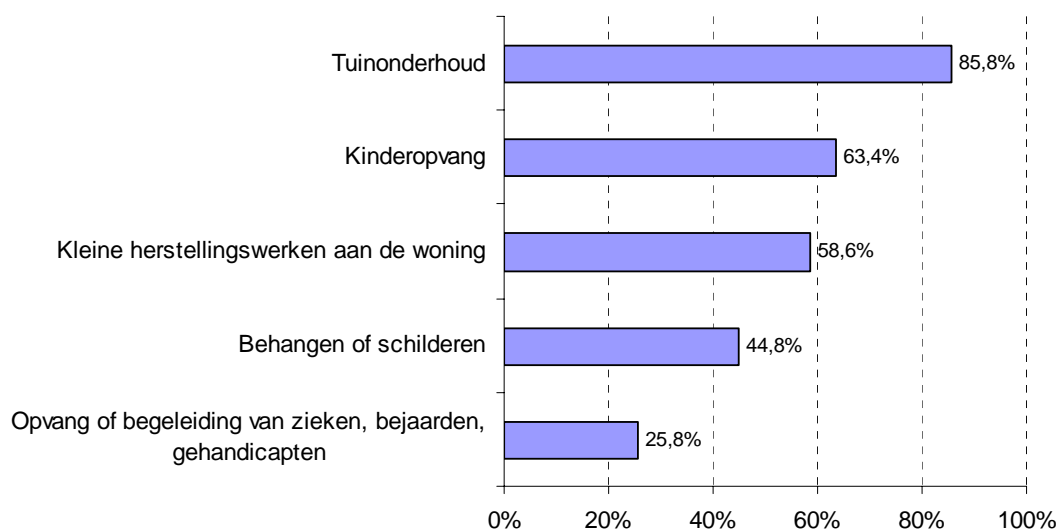
2. Uitbreiding van het stelsel van de dienstencheques⁵

2.1. Uitbreiding naar nieuwe activiteiten

Ruim 65% van de bevroagde ondernemingen kreeg een aanvraag voor het verrichten van activiteiten die momenteel niet toegelaten zijn in het stelsel van de dienstencheques.

Aan deze ondernemingen werd gevraagd welke soort activiteiten werden aangevraagd. Figuur 2 geeft de meest gevraagde activiteiten weer. Daarnaast konden de ondernemingen ook andere activiteiten vermelden. Volgende activiteiten werden vermeld: auto wassen (4 ondernemingen), droogkuis (4), zware huishoudelijke taken (bvb. zolder opruimen) (3), verhuis (3), herstel kledij (3).

Figuur 2: Soort activiteiten aangevraagd

Bron: IDEA Consult op basis van enquête (2008)

2.2. Uitbreiding naar nieuwe klanten

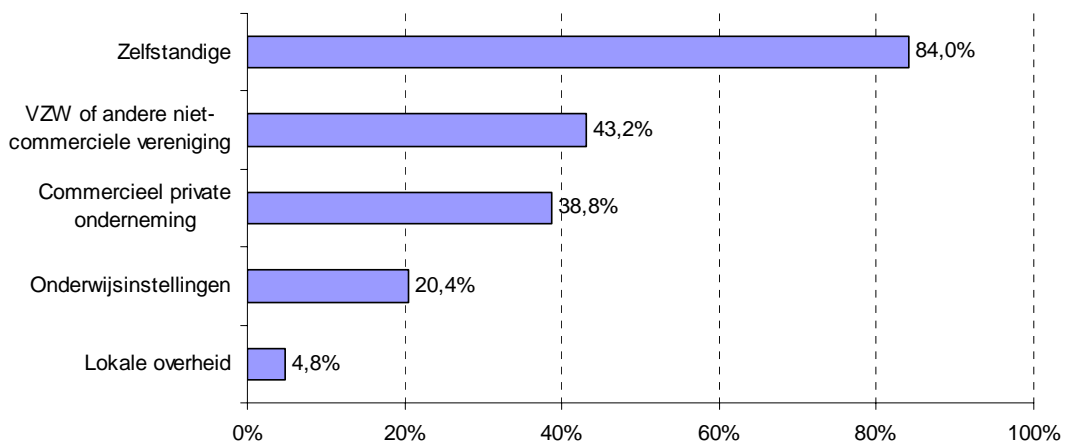
64% van de bevroagde ondernemingen heeft een aanvraag gekregen door andere klanten dan particulieren voor het verrichten van activiteiten in het kader van het stelsel van de dienstencheques.

Aan deze ondernemingen werd gevraagd van welke niet-particulieren ze zulke aanvragen hadden gekregen. Figuur 3 geeft een overzicht van de antwoorden.

⁵ rapport IDEA Consult 2007, blz. 92 – 95.

De ondernemingen hadden ook de gelegenheid om andere niet-particuliere gebruikers te vermelden. Bij deze antwoorden vinden we: syndicus van appartementsblokken voor het poetsen van gemeenschappelijke delen (37 ondernemingen), vrije beroepen (13), gîtes (5), eigenaars van studentenkamers (3), kerkfabrieken (3), bejaardenhuizen (2).

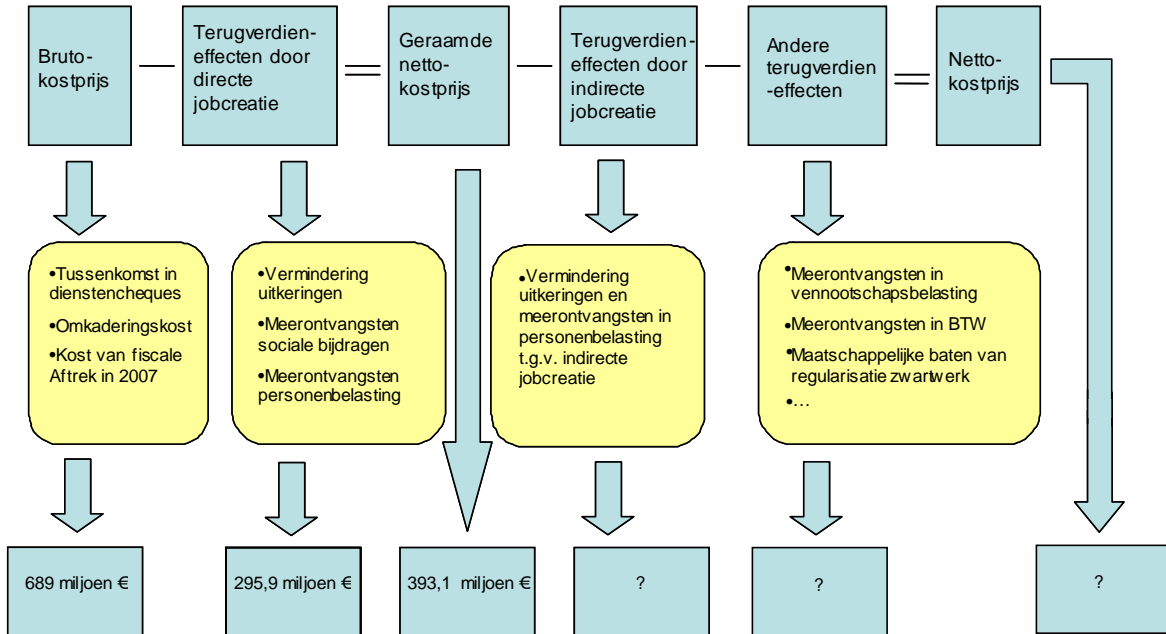
Figuur 3: Welke niet-particulieren vragen dienstverlening aan

Bron: IDEA Consult op basis van enquête (2008)

3. Kostprijs van het stelsel van de dienstencheques⁶

Figuur 4: Bruto- en nettokostprijs van het stelsel van de dienstencheques

Bovenstaande figuur geeft een beeld van de kosten en terugverdieneffecten die gekoppeld kunnen worden aan de totale dienstencheque-activiteit gerealiseerd in het jaar 2007.⁷

De berekening van de totale bruto-kostprijs en van de terugverdieneffecten door directe jobcreatie vormen de basis voor het inschatten van de netto-kostprijs van het dienstencheque-systeem. Deze **geraamde netto-kostprijs** is een onderschatting van de reële netto-kostprijs omdat geen rekening gehouden werd met de terugverdieneffecten door indirecte jobcreatie en andere terugverdieneffecten. Deze terugverdieneffecten werden niet gekwantificeerd aangezien er momenteel onvoldoende cijfermateriaal beschikbaar is om dit op een betrouwbare manier te doen.

3.1. Bruto-kostprijs van het dienstencheque-systeem in 2007

De **bruto-kostprijs** voor de dienstencheque-activiteiten uitgevoerd in het jaar 2007 wordt geraamd op **745,2 miljoen euro**. Dit bedrag omvat:

- de overheidstussenkost voor de dienstencheques (633,2 miljoen euro)
- de omkaderingskosten voor de uitvoering van de maatregel (21,1 miljoen euro)
- de kost van de fiscale aftrekbaarheid (90,9 miljoen euro)

⁶ rapport IDEA Consult 2007, blz. 112 – 119

⁷ Voor de berekening van de bruto-kostprijs werd rekening gehouden met de kost van de fiscale aftrek van het jaar 2005. In het tweede evaluatieonderzoek werd de fiscale aftrek van de dienstencheque-activiteit van het jaar 2005 geraamd op 35.706.150.

Bij de berekening van de bruto-kostprijs werd eveneens rekening gehouden met de dienstencheques die door de erkende ondernemingen ingediend werden voor terugbetaling in het kader van de regeling “moederschapshulp ten gunste van vrouwelijke zelfstandigen”.

Uit bovenstaande cijfers blijkt dat de overheidstussenkomst (13,58 euro per dienstencheque vanaf 1 januari 2008) de belangrijkste component is in de totale bruto-kostprijs. De fiscale aftrekbaarheid van de dienstencheques kost de overheid bijna 91 miljoen euro. De budgettaire impact van deze fiscale kost valt echter niet ten laste van het jaar 2007, maar zal pas voelbaar zijn binnen 2 jaar (in 2009).

3.2. Terugverdieneffecten door directe jobcreatie

Door de creatie van bijkomende werkgelegenheid genereert het dienstencheque-systeem ook extra opbrengsten voor de overheid. Het gaat hier over opbrengsten die voortvloeien uit de directe jobcreatie in het stelsel, namelijk de creatie van de dienstencheque-jobs. Deze dienstencheque-jobs zorgen voor terugverdieneffecten voor de federale overheid op drie vlakken: in de werkloosheid, in de sociale zekerheid en in de personenbelasting.

3.2.1. Terugverdieneffecten in de werkloosheid

Door de activering van werkzoekenden bespaart de overheid op hun werkloosheidsuitkeringen. Op basis van reële werkloosheidsuitkeringen uitbetaald aan werknemers die actief waren als dienstencheque-werknemer in 2007 werd een inschatting gemaakt van de totale besparing in de werkloosheidsuitkeringen. De eveneens reële activeringsuitkeringen (bijv. Activa, SINE) en inkomensgarantie-uitkeringen die voor bepaalde werknemers uitbetaald worden tijdens hun tewerkstelling als dienstencheque-werknemer worden hierbij als kost in rekening gebracht.

Het **terugverdieneffect door directe jobcreatie in de werkloosheid** in 2007 kan op die manier geraamd worden op **138,5 miljoen euro**.

3.2.2. Terugverdieneffecten in de sociale zekerheid

Een tweede terugverdieneffect betreft de meerontvangsten in de sociale bijdragen. Op basis van reële RSZ en RSZPPO-gegevens inzake gewerkte uren, loonmassa en verminderingen voor werknemers met een arbeidsovereenkomst dienstencheques werd een berekening gemaakt van de totale werknemersbijdrage en werkgeversbijdrage op alle gepresteerde uren in het dienstencheque-systeem in 2007. Op dezelfde manier werd een raming bekomen van alle aangevraagde verminderingen (vb. structurele vermindering, doelgroepverminderingen, werkbonus) en dit bedrag werd als kost in rekening gebracht.

Bij de berekening van het totale terugverdieneffect in de sociale bijdragen werd eveneens rekening gehouden met de substitutie van reguliere arbeid op het vlak van huishoudelijke hulp door het stelsel van dienstencheques.

Het **terugverdieneffect door directe jobcreatie in de sociale zekerheid** in 2007 kan op die manier geraamd worden op **107,9 miljoen euro**.

3.2.3. *Terugverdieneffecten in de personenbelasting*

Een derde terugverdieneffect heeft betrekking op meerontvangsten in de personenbelasting. Op basis van het gemiddelde bruto-uurloon en het aantal gewerkte uren werd een inschatting gemaakt van het gemiddeld bruto-jaarkomen van een dienstencheque-werknemer. Voor drie fiscale types (gezinnen met tweeverdieners, gezinnen waar de echtgenoot geen beroepsinkomsten heeft en alleenstaanden) werd vervolgens een berekening gemaakt van de totale verschuldigde personenbelasting. Hierbij werd voor de alleenstaanden rekening gehouden met verminderingen voor kinderen ten laste alsook met verminderingen voor alleenstaanden. Op basis van gegevens uit de werknemersenquête over het aantal kinderen bij de alleenstaande dienstencheque-werknemers, werden verminderingen voor het aantal kinderen ten laste van de basisbelasting afgetrokken. Aangezien 98% van de dienstencheque-werknemers vrouw is, werden geen verminderingen voor kinderen ten laste in rekening gebracht bij tweeverdieners in de veronderstelling dat de kinderen ten laste zijn van de man.

Daarnaast werd een raming gemaakt van de belastingswinst op het uitbetaalde vakantiegeld (berekend op de gepresteerde uren van 2006). Zoals in het tweede terugverdieneffect, werd hier eveneens een correctie doorgevoerd voor de substitutie van reguliere arbeid.

Het **terugverdieneffect door directe jobcreatie in de personenbelasting** in 2007 kan op die manier geraamd worden op **49,5 miljoen euro**.

3.3. **Terugverdieneffecten door indirecte jobcreatie**

Naast het creëren van (directe) jobs voor dienstencheque-werknemers, zorgt het stelsel van de dienstencheques ook voor indirecte jobcreatie. Twee belangrijke vormen van indirecte jobcreatie zijn:

- het omkaderingspersoneel bij de erkende ondernemingen dat voor de administratieve ondersteuning van de dienstencheque-activiteit instaat
- de vervanging van een werknemer die van een andere betaalde job overstapt naar het systeem van de dienstencheques

Deze indirecte jobcreatie leidt op analoge wijze als de directe jobcreatie tot besparingen in de werkloosheidsuitkeringen en meerontvangsten in personenbelasting en sociale zekerheid. Om deze terugverdieneffecten te kwantificeren dienen we eerst in te schatten wat de omvang is van beide vormen van indirecte jobcreatie.

Voor de concrete berekening van het terugverdieneffect veroorzaakt door indirecte jobcreatie (omkaderingspersoneel plus vervangen werknemers) ontbreken echter cruciale gegevens. Ten eerste dient men te weten hoeveel omkaderingsmedewerkers alsook vervangers uit werkloosheid komen. Ten tweede heeft men kennis over de omvang van hun vroegere werkloosheidsuitkering nodig om de besparing in de werkloosheid te berekenen. Voor de berekening van de meerontvangsten in de sociale zekerheid en in de personenbelasting is onder meer informatie nodig over het gemiddeld bruto-jaarloon, het aantal kinderen en het fiscaal type waartoe de administratieve medewerkers en de vervangers behoren.

3.4. Andere terugverdieneffecten

Naast de terugverdieneffecten veroorzaakt door directe en indirecte jobcreatie, kunnen nog andere terugverdieneffecten geïdentificeerd worden in het systeem van de dienstencheques. Deze andere effecten worden gegroepeerd als terugverdieneffecten die te maken hebben met de erkende ondernemingen, met de dienstencheque-werknemers en met de gebruikers. Een nauwkeurige kwantificering van de effecten is op dit ogenblik echter niet mogelijk aangezien hiervoor de juiste gegevens ontbreken.

3.4.1. Andere terugverdieneffecten m.b.t. erkende ondernemingen

Het stelsel van de dienstencheques creëert ook meerontvangsten in de vennootschapsbelasting als gevolg van nieuwe of uitgebreide economische activiteit van de erkende ondernemingen. Dit terugverdieneffect speelt enkel bij erkende ondernemingen die onderworpen zijn aan de vennootschapsbelasting. Dit zijn de private profitondernemingen (natuurlijke personen, interimbedrijven en andere commercieel private ondernemingen). Deze categorie ondernemingen stond in voor 53% van het totaal aantal terugbetaalde cheques in 2007. Inschakelingsbedrijven, PWA's, OCMW's en gemeenten betalen geen vennootschapsbelasting. Vzw's zijn doorgaans niet belastbaar, tenzij ze daadwerkelijk winst nastreven.

3.4.2. Andere terugverdieneffecten m.b.t. werknemers

Meerontvangsten in de BTW

Een andere baat betreft meerontvangsten in de BTW als gevolg van een stijging in de consumptie door dienstencheque-werknemers. Dit terugverdieneffect speelt enkel bij dienstencheque-werknemers wiens inkomen toeneemt door hun dienstencheque-job en die hierdoor meer kunnen consumeren dan vóór ze werkzaam waren in het stelsel van de dienstencheques.

Indien men de meerinkomsten van alle dienstencheque-werknemers zou kunnen inschatten, zijn er nog verschillende elementen voor de berekening van de meerontvangsten in de BTW nodig. Dit zijn onder meer de gemiddelde spaarquota en het gemiddeld bestedingspatroon (beide beschikbaar in het huishoudbudgetonderzoek van het NIS) en de toepasbare BTW-voet.

Regularisatie van zwartwerk

Een belangrijke doelstelling van het dienstencheque-stelsel is het omzetten van zwartwerk in regulier werk. De meerontvangsten in de sociale bijdragen en in de personenbelasting ten gevolge van de regularisatie van zwartwerk werden al meegenomen in de berekening van de terugverdieneffecten door directe jobcreatie. Het regulariseren van zwartwerk leidt echter nog tot andere maatschappelijke baten die zeer moeilijk te becijferen zijn (bijv. gevoel van rechtvaardigheid, etc.).

3.4.3. Andere terugverdieneffecten m.b.t. de gebruikers

Meerontvangsten in de personenbelasting indien gebruikers meer uren werken

Ten eerste stijgen de ontvangsten in de personenbelasting indien gebruikers door het uitbesteden van huishoudelijk werk meer uren (blijven) werken. Dit effect speelt enkel bij gebruikers die actief zijn op de arbeidsmarkt.

Thuis blijven wonen van oudere gebruikers

Een tweede mogelijk baat voor de federale overheid bestaat uit het feit dat oudere gebruikers van dienstencheques door het uitbesteden van huishoudtaken (bijv. schoonmaak, bereiden van maaltijden) langer thuis kunnen blijven in plaats van naar een rusthuis te gaan. In dit geval zou de kost van het zorgforfait dat de federale overheid betaald voor inwoners van een rusthuis (ROB) of rust- en verzorgingstehuis (RVT) wegvallen. De vraag is bij hoeveel oudere gebruikers van dienstencheques dit het geval is. Het bestaan van gezinszorg (bijv. bejaardenhulp) en thuisverpleging speelt ook een belangrijke rol in het kunnen thuisblijven van oudere personen.

Deel 3: TOEKOMSTVISIE⁸

⁸ rapport IDEA Consult 2007, blz. 121 – 122.

“Dreigen de dienstencheques het slachtoffer te worden van hun eigen succes?”

Het is een vraag die regelmatig opduikt in de media. Vanuit dit vierde evaluatie-onderzoek en de informatie uit de drie voorgaande onderzoeken kunnen we alvast volgende bedenkingen meegeven.

1 Toenemende vraag naar dienstencheques lijkt niet stil te vallen

Het federale dienstenchequesysteem kende van bij de opstart begin 2004 een groot succes. Het eerste jaar waren er ruim 120.000 geregistreerde gebruikers, eind 2007 is dit aantal opgelopen tot 600.000. Op dit ogenblik merken we nog geen stabilisatie langs de vraagzijde. Elke maand schrijven nieuwe particulieren zich in als gebruiker van het systeem en deze trend lijkt zich voorlopig nog niet te stagneren (ondermeer omwille van de inhaalbeweging in Wallonië en vooral in Brussel). Deze continue groei is opmerkelijk, in het bijzonder omdat het aantal activiteiten waarvoor dienstencheques gebruikt kunnen worden niet wijzigde in deze periode van 4 jaar.

Het is onze verwachting dat de vraag naar dienstencheques nog verder zal toenemen binnen de huidige erkende activiteiten. Daarnaast is het ook zo dat een uitbreiding van de activiteiten in het vooruitzicht gesteld werd in de Regeringsverklaring van Minister Leterme (2003/08). Uit dit onderzoek blijkt verder dat heel wat gebruikers vragende partij zijn om het stelsel uit te breiden vooral naar tuinonderhoud, kinderopvang en kleine herstellingswerken aan de woning. Indien 1 of meerdere activiteiten bijkomend erkend zouden worden als dienstencheque-activiteit zullen de gebruikers (vraagzijde) nog meer druk zetten op het uitbreiden van de activiteiten (aanbodzijde).

2 Belemmeringen aan aanbodkant hinderen verdere groei van het systeem

De belangrijkste hinderpaal heeft te maken met toenemende problemen om voldoende nieuwe dienstencheque-werknemers te vinden. 64% van de ondernemingen geeft aan dat het aanbod van kandidaat-werknemers onvoldoende is. Werkgevers schrijven dit in eerste instantie toe aan de werkloosheidsval. Het kleine verschil tussen een netto-loon en een uitkering vormt een probleem om kandidaat-werknemers te motiveren voor een job in het dienstenchequesysteem. Andere belangrijke pijnpunten in de zoektocht naar geschikte kandidaten zijn onvoldoende werkmotivatie van de kandidaat-werknemers en het fysieke zware karakter van het werk.

Indien de vraag naar dienstencheque-activiteiten verder blijft toenemen, zal het probleem van toeleiding van nieuwe werknemers alleen maar nijpender worden. Dit vormt een belangrijke belemmering voor de toekomstige verdere ontwikkeling van het dienstenchequesysteem.

Een tweede element waarmee rekening dient gehouden te worden, is het aanbod van ondernemingen. Een verdere groei van het systeem is enkel mogelijk indien de huidige ondernemingen bereid zijn verder te groeien in personeelsomvang en/of dat nieuwe ondernemers bereid zijn een dienstencheque-onderneming op te richten. Het aspect

rendabiliteit speelt hier ongetwijfeld een belangrijke rol. De rendabiliteit van de ondernemingen wordt bepaald door hun kostenstructuur (loonkosten, werkingskosten, kosten voor opleiding, enz.), maar ook door de ontvangsten die zij ontvangen van de federale overheid als subsidie (20,28 EUR per ingediende dienstencheque vanaf 1 januari 2008). Daarnaast komen dienstencheque-ondernemingen vaak in aanmerking voor allerlei federale tewerkstellingsmaatregelen zoals RSZ-verminderingen (bijv. Activa, SINE, startbanen), maar deze zijn beperkt in de tijd. Ruim 7 op 10 ondernemingen gaf in dit onderzoek aan dat ze effectief problemen voorzien indien deze subsidies aflopen voor hun dienstencheque-werknemers. De financiële situatie blijkt echter sterk te verschillen afhankelijk van het type onderneming.

3 Toekomst systeem afhankelijk van budgettaire mogelijkheden

Tot slot zal de toekomst van het dienstenchequesysteem niet enkel bepaald worden door de vraag van de gebruikers en het aanbod van werknemers, maar in belangrijke mate ook door de budgettaire mogelijkheden. In de loop van 2007 waren er 87.152 werknemers tewerkgesteld met een arbeidsovereenkomst dienstencheques. Door de aanzienlijke subsidiëring van deze arbeidsplaatsen, heeft deze succesvolle tewerkstellingsmaatregel belangrijke budgettaire gevolgen voor de federale overheid. Voor het jaar 2007 bedraagt de bruto-kostprijs van het stelsel van de dienstencheques ruim 745 miljoen euro. Door directe terugverdieneffecten in werkloosheidsuitkeringen, sociale bijdragen en personenbelasting vloeit 40% van dit bedrag terug naar de staatskas.

Om het overheidsbudget onder controle te houden, keurde de ministerraad op 25 april 2008 volgende wijzigingen goed (KB 28/04/08):

- de aankoopprijs van een dienstencheque werd verhoogd van 6,7 naar 7 EUR.
- gebruikers kunnen maximaal 750 dienstencheques per jaar aankopen (met uitzondering voor bepaalde groepen).

De effecten van deze aanpassingen zijn op dit ogenblik nog onduidelijk. Een prijsverhoging voor de gebruikers zal vermoedelijk weinig impact hebben op de vraag, aangezien het systeem bekend is om zijn relatief lage kostprijs voor de gebruiker (tot vóór 1 mei 2008 6,7 EUR per cheque, met daarenboven een fiscale aftrek van 30%).

Belangrijk hierbij is de vergelijking met de prijs die particulieren voor gelijkaardige huishoudelijke hulp betalen in het zwarte circuit. Indien de prijs van de dienstencheques hoger ligt (of in de toekomst zou komen te liggen) dan deze in het niet-legale circuit (wat nu reeds mogelijk het geval is in bepaalde regio's), zullen bepaalde gebruikers (terug) omschakelen van dienstencheques naar zwartwerk. Op dit ogenblik is dit effect echter moeilijk te voorspellen, omdat geen informatie beschikbaar is omtrent de prijsgevoeligheid van de gebruiker voor dit type van dienstverlening.